

1	Asia.....	2
2	Asian vireilletulo	2
3	Osapuolet ja niiden harjoittama liiketoiminta	2
4	Kilpailuoikeudellinen arviointi	2
4.1	Yrityskauppasäännösten soveltuminen järjestelyyn	2
4.2	Johdanto.....	3
4.3	Relevantit hyödykemarkkinat ja osapuolten markkina-asema	3
4.3.1	Kirjojen kustantaminen ja tukkumyynti	4
4.3.2	Kirjalogistiikka	5
4.3.3	Kirjojen vähittäismyynti.....	5
4.3.4	Peruskoulujen oppimateriaalien välityspalvelut	5
4.3.5	Kirjojen myynti kirjastoille	6
4.3.6	Lähimarkkinat	6
4.4	Relevantit maantieteelliset markkinat	6
4.5	Kilpailuvaikutusten arviointi	6
4.5.1	Markkinatoimijoiden näkemykset	6
4.5.2	Yrityskaupan ilmoittajan näkemys yrityskaupan kilpailuvaikutuksista	7
4.5.3	KKV:n arvio yrityskaupan kilpailuvaikutuksista: kirjojen kustantaminen ja tukkumyynti, kirjalogistiikka, kirjojen vähittäismyynti ja kirjojen myynti kirjastoille	8
4.5.4	KKV:n arvio yrityskaupan kilpailuvaikutuksista: peruskoulujen oppimateriaalien välityspalvelut.....	9
4.5.4.1	Vertikaalisten yrityskauppojen arviointi.....	9
4.5.4.2	KKV:n arvio yrityskaupan vertikaalisista kilpailuvaikutuksista	11
4.5.4.3	Alalle tulo	12
4.6	Johtopäätös	13
5	Sitoumukset	13
5.1	Kustannusosakeyhtiö Otavan KKV:lle esittämät sitoumukset	13
5.2	Sitoumusten arviointi.....	15
6	Ratkaisu.....	17
7	Sovelletut säännökset	17
8	Muutoksenhaku.....	17

1 Asia

1. Yrityskaupan hyväksyminen ehdollisena; Otavamedia Oy / Kirjavälitys Oy.

2 Asian vireilletulo

2. Kilpailu- ja kuluttajavirastolle on 22.4.2016 ilmoitettu järjestely, jossa Otavamedia Oy ("Otavamedia") hankkii Kirjavälitys Oy:n ("Kirjavälitys") osakkeita. Järjestelyn jälkeen Otava Oy:llä ("Otava") on määräysvalta Kirjavälityksessä.
3. Kilpailu- ja kuluttajavirasto siirsi 23.5.2016 tekemällään päätöksellä asian kilpailulain 26 §:n mukaiseen jatkokäsittelyyn.

3 Osapuolet ja niiden harjoittama liiketoiminta

4. **Otavamedia** on Otavan omistama yhtiö. Otava-konsernissa Kustannusosakeyhtiö Otava, Like Kustannus Oy ja Kustannusosakeyhtiö Moreeni toimivat kotimaisen ja suomennetun kaunokirjallisuuden, tietokirjojen, lasten- ja nuortenkirjojen sekä oppimateriaalien kustantajina Suomessa. Otavamedia puolestaan kustantaa Suomessa 27 aikakauslehteä, minkä lisäksi Otavamedian toimialoja ovat mm. sisältömarkkinointi yritysasiakkaiden medioihin, verkkoyhteisöt ja sähköiset markkinapaikat sekä kirjakerhot. Otava-konsernissa kirjojen myyntiä kuluttajille harjoittavat Suomalainen Kirjakauppa Oy ja Otavamediaan kuuluva Suuri Suomalainen Kirjakerho.
5. **Kirjavälitys** on suomalaisten kustantajien ja kirjakauppojen omistama palveluyritys, joka tuottaa kirja-alalle logistiikka- ja hankintapalveluja sekä sähköisiä palveluja. Kirjavälityksen asiakkaita ovat kustantajat, kirja- ja verkkokaupat, vähittäiskauppa, koulut, kirjastot, kerhot, kirjapainot ja markkinointimateriaalien toimittajat. Kirjavälitys omistaa lisäksi 51 % Ahvenanmaalla toimivasta Pectus Pack AB:sta, joka tarjoaa logistiikkapalveluja etäkaupaan. Sen pääasiallisina asiakkaina ovat kirja- ja media-alan yritykset.

4 Kilpailuoikeudellinen arviointi

4.1 Yrityskauppasäännösten soveltuminen järjestelyyn

6. Otava-konsernin maailmanlaajuinen liikevaihto vuonna 2015 oli 291,9 miljoonaa euroa, josta 290,2 miljoonaa euroa kertyi Suomesta. Kirjavälityksen maailmanlaajuinen liikevaihto vuonna 2015 oli 65,1 miljoonaa euroa, josta 62,4 miljoonaa euroa kertyi Suomesta. Koska kilpailulaissa (948/2011) määritellyt liikevaihtorajat ylittyvät, järjestely kuuluu yrityskauppa- ja kilpailuviraston valvontaa koskevien säännösten soveltamisalaan.

4.2 Johdanto

7. Ilmoitetussa yrityskaupassa Otava-konserni hankkii Stockmann Oyj Abp:lta (jäljempänä "Stockmann") sen omistamia Kirjavälityksen osakkeita. Stockmannilla ja Kirjavälityksellä on aiemmin ollut vertikaalinen suhde, joka kuitenkin on poistunut Stockmannin myytyä Akateemisen Kirjakaupan Bonnier-mediakonsernille. Otava on ollut Kirjavälityksen osakas jo pitkään: nyt tutkittavan yrityskaupan johdosta Otava-konsernin yhteenlaskettu omistus Kirjavälityksessä nousee nykyisestä 40,2 %:sta [40–50]¹ %:iin. Yrityskaupalla Otavalle syntyy tosiasiallinen määräysvalta Kirjavälityksessä, sillä merkittävä osa Kirjavälityksen osakkeista jakaantuu pienosakkaille, jotka eivät läheskään aina osallistu yhtiökokoukseen.
8. Otava-konsernin ja Kirjavälityksen liiketoiminnoissa on vain vähäistä horisontaalista päällekkäisyyttä kirjojen tukkumyynnin markkinoilla. Yrityskaupan kilpailuvaikutukset ovatkin ennen kaikkea vertikaaliset. Kirjavälitys tarjoaa logistiikkapalveluita Otavan Kirjapainolle sekä Kustannusosakeyhtiö Otavalle ja sen tytäryhtiöille Like Kustannus Oy:lle ja Kustannusosakeyhtiö Moreeni Oy:lle. Kirjavälitys vastaanottaa osan kirjoista suoraan Otavan Kirjapainolta ja lisäksi se ostaa osana hankintatoimeaan Kustannusosakeyhtiö Otavalta ja sen tytäryhtiöiltä kirjoja, kuten peruskoulun oppikirjoja ja muita tuotteita, joita se jälleenmyy. Kirjavälitys tarjoaa Suomalaiselle Kirjakaupalle varastointipalveluita ja toimittaa tuotteet suoraan myymälöihin. Lisäksi se tarjoaa suomalaisen.com-verkkokaupalle varastointi- ja lähetyspalveluita. Kirjavälityksen 51-prosenttisesti omistama Pectus Pack toimittaa Suurelle Suomalaiselle Kirjakerholle logistiikkapalveluita. Ilmoittajan mukaan Kirjavälityksellä on tärkeä rooli kirjat tuotteen arvoketjussa. Kirjavälitys toimii vertikaalisessa suhteessa myös Otava-konsernin kilpailijoihin nähden. KKV on tästä johtuen yrityskauppatutkinnassaan selvittänyt Kirjavälityksen merkitystä jakelukanavana kilpaileville toimijoille. Lisäksi KKV on arvioinut, missä määrin Otava-konsernin määräysvalta Kirjavälityksessä mahdollistaa Otavan kilpailijoiden poissuljennan markkinoilla.

4.3 Relevantit hyödykemarkkinat ja osapuolten markkina-asema

9. Yrityskaupan kilpailuvaikutusten arvioinnin kannalta relevantit hyödykemarkkinat voidaan jakaa seuraavasti:
 - kirjojen kustantaminen ja tukkumyynti,
 - kirjalogistiikka,
 - kirjojen vähittäismyynti,
 - peruskoulujen oppimateriaalien välitystoiminta sekä

¹ Hakasulkeisiin merkityissä kohdissa tieto tai tarkka tieto on poistettu liikesalaisuutena.

- kirjojen myynti kirjastoille.

Otavamedia on yrityskauppailmoituksessa toimittanut KKV:lle markkinatiedot edellä olevaa jaottelua noudattaen. Yrityskauppapäätöksen lopputuloksen kannalta relevanttien hyödykemarkkinoiden täsmällinen määrittely voidaan kuitenkin KKV:n arvion mukaan jättää avoimeksi.

4.3.1 Kirjojen kustantaminen ja tukkumyynti

10. Otava-konserniin kuuluvat yhtiöt toimivat *kirjojen kustantamisen ja tukkumyynnin* markkinoilla. Otava-konserniin kuuluvat yhtiöt hankkivat kustannusoikeuksia, kustantavat kirjoja ja myyvät kirjoja jälleenmyyjille, kuten kirjakaupoille ja verkkokaupoille. Yhtiöt myyvät kirjoja myös tukkumyyjille, kuten Kirjavälitykselle. Yrityskaupan ilmoittajan mukaan yrityskaupan osapuolten liiketoiminnoissa on horisontaalisia päällekkäisyyksiä ainoastaan kirjallisuuden tukkumyynnin osalta. Kirjavälitys myy kirjoja jälleenmyyjille osana hankintaliiketoimintaansa. Kirjavälitys hankkii nämä yleisen kirjallisuuden tuotteet lähinnä pieniltä kirjakustantajilta, joilla ei ole omaa myyntikanavaa jälleenmyyjiiin.
11. Kirjojen kustannus ja tukkumyynti voidaan jakaa ainakin peruskoulun oppimateriaalien ja muun kirjallisuuden kustannukseen ja tukkumyyntiin.² Peruskoulun oppimateriaalien kustannuksen ja tukkumyynnin markkinoilla toimii Otavan lisäksi toinen iso toimija, Sanoma-konserniin kuuluva Sanoma Pro Oy ("Sanoma") sekä suppea joukko pienikokoisia toimijoita. Kirjavälitys ei toimi peruskoulun oppimateriaalin tukkumyynnin markkinoilla, vaan yrityskaupan osapuolilla on vertikaalinen yhteys Kirjavälityksen toimiessa peruskoulun oppimateriaalin jälleenmyyjänä (välittäjänä) kunnille ja peruskouluille.
12. Yrityskaupan ilmoittajan mukaan kirjojen kustannuksen ja tukkumyynnin markkinoiden arvo vuonna 2014 oli yleisen kirjallisuuden osalta 159 miljoonaa euroa ja oppimateriaalien osalta 86 miljoonaa euroa. Otavan arvion mukaan sen markkinaosuus yleisessä kirjallisuudessa oli [10–20] %³ ja oppimateriaaleissa [30–40] %. Kirjavälityksen markkinaosuus yleisessä kirjallisuudessa oli [alle viisi] prosenttia. KKV:n selvitysten mukaan Otavan markkinaosuus peruskoulun oppimateriaaleissa on tällä hetkellä noin [30–40] % ja Sanoman noin [40–50] %.

² Ks. myös komission päätös asiassa COMP/M.2978 Lagardère/Natexis/VUP, jossa kirjojen tukkumyynti jaoteltiin edelleen i) yleisen kirjallisuuden, ii) lastenkirjojen, iii) taidekirjojen, iv) oppaiden ja manuaalien, v) sarjakuvien, vi) oppikirjojen, vii) kurssi- ja ammattikirjallisuuden, viii) tieto-oppaiden sekä ix) osissa julkaistun kirjallisuuden myyntiin. Myös asiassa COMP/M.4611 Egmont/Bonnier tehtiin pitkälti sama kirjakategorijaottelu koko kirjatutteen arvoketjun osalta. Asiassa COMP/M.6789 Bertelsmann/Pearson/Penguin Random House todettiin, että samanlainen jaottelu oli mahdollinen, vaikkei lopullista markkinamäärittelyä tämän osalta tehty.

³ Yleinen kirjallisuus sisältää tässä ilmoittajan mukaan kaunokirjallisuuden, lasten- ja nuortenkirjat, sarjakuvat sekä tietokirjat. Otavan markkinaosuus ei kuitenkaan merkittävästi eroa näiden alaryhmien välillä ja on sen oman arvion mukaan alle [20–30] % jokaisen osalta, kaunokirjallisuuden ollessa suurin yksittäinen alaryhmä.

4.3.2 Kirjalogistiikka

13. Kirjavälitys toimii *kirjalogistiikan markkinoilla*. Se tarjoaa kirjalogistiikkapalveluja Suomessa toimiville kirjankustantajille, kuten Otava-konsernille. Kirjavälitys tarjoaa vastaanotto-, varastointi-, keräily-, pakkaus-, lähetys- ja laskutuspalveluita. Kirjavälityksen logistiikkapalveluihin kuuluvat myös sähköiset palvelut, jotka sisältävät digitaalisten sisältöjen jakeluun ja myyntiin soveltuvan palvelualustan sekä Kirjavälityksen ainoana markkinatoimijana ylläpitämän kotimaisen kirjallisuuden tuotetietokannan. Kirjavälitys tarjoaa myös logistiikkapalveluita Suomalaisen Kirjakaupan liikkeissä myytäviin paperi- ja konttoritarvikkeisiin liittyen. Kirjavälityksen lisäksi kirjalogistiikan markkinoilla toimii Bonnier-konserniin kuuluva Porvoon Kirjakeskus Oy.
14. Yrityskaupan ilmoittajan mukaan kirjalogistiikkamarkkinoiden arvo vuonna 2014 oli 23 miljoonaa euroa. Kirjavälityksen markkinaosuus oli ilmoittajan mukaan [50–60] %. Kirjavälityksen e-palveluista syntyvä liikevaihto on [alle viisi miljoonaa] euroa, josta tuotetietokantapalvelun osuus on [alle miljoona] euroa.

4.3.3 Kirjojen vähittäismyynti

15. Otava-konsernin yhtiöt toimivat *kirjojen vähittäismyyntin markkinoilla*. Kirjojen vähittäismyyntikanavina toimivat kirjakaupat, muut vähittäiskaupat, verkkokaupat, kirjakerhot sekä kustantajien muu suoramynti. Ilmoittajan mukaan kirjojen vähittäismyyntin markkinoiden arvo vuonna 2014 oli 393 miljoonaa euroa. Kustannusosakeyhtiö Otavan, Suomalaisen Kirjakaupan, suomalainen.com-verkkokaupan ja Suuren Suomalaisen Kirjakerhon yhteenlaskettu markkinaosuus näillä markkinoilla oli noin [20–30] %. Kirjavälitys ei toimi kirjojen vähittäismyyntin markkinoilla.

4.3.4 Peruskoulujen oppimateriaalien välityspalvelut

16. Kirjavälitys tarjoaa *peruskoulujen oppimateriaalien välityspalveluita*, jolloin asiakas on joko kunta tai koulu. Kirjavälitys myy oppimateriaaleja osallistumalla julkisiin kilpailutuksiin tai myymällä oppimateriaaleja suoraan kunnalle tai koululle. KKV:n selvitysten mukaan Kirjavälitys tarjoaa myös oppimateriaalivälitykseen liittyviä palveluita, kuten oppikirjojen muovituspalveluita sekä Kirjaväylä-verkkopalvelua, jonka avulla kunnat ja oppilaitokset tilaavat oppimateriaaleja ja voivat muun muassa seurata määrärahojen käyttöä. Muilla toimijoilla ei ole vastaavaa palvelua. Kirjavälityksen lisäksi peruskoulujen oppimateriaalien välityspalveluiden markkinoilla toimii BTJ Finland Oy ("BTJ") sekä yksittäisissä kunnissa myös paikallisia kirjakauppoja. Toisin kuin Kirjavälitys, BTJ ei toimi logistiikkamarkkinoilla, vaan Kirjavälitys ja Porvoon Kirjakeskus Oy vastaavat logistiikasta myös BTJ:n välittämien kirjojen osalta. Ilmoittajan mukaan peruskoulun oppimateriaalien välityksen arvo kunnille ja kouluille vuonna 2015 oli 49 miljoonaa euroa. Kirjavälityksen markkinaosuus oli ilmoittajan mukaan [75–85] % ja BTJ:n [15–25] %.

4.3.5 Kirjojen myynti kirjastoille

17. Lisäksi Kirjavälitys myy kirjoja kirjastoille osallistumalla julkisiin kilpailutuksiin. Kirjavälityksen lisäksi näillä markkinoilla toimivat BTJ ja Booky.fi Oy ("Booky"). Ilmoittajan mukaan kirjojen myynnin arvo kirjastoille vuonna 2015 oli 22 miljoonaa euroa. Kirjavälityksellä, BTJ:llä ja Bookylla oli kaikilla noin [30–40] %:n markkinaosuus.

4.3.6 Lähimarkkinat

18. Ilmoittajan mukaan yllä lueteltuihin markkinoihin liittyvät läheisesti kirjojen valmistamisen markkinat, joilla Otava-konserniin kuuluva Otavan Kirjapaino Oy toimii sekä paperi- ja konttoritarvikkeiden vähittäismyynnin markkinat, joilla samaan konserniin kuuluva Suomalainen Kirjakauppa toimii. Kirjojen valmistamisen markkinoiden arvo oli vuonna 2014 ilmoittajan mukaan 58 miljoonaa euroa. Otavan Kirjapainon markkinaosuus oli ilmoittajan mukaan alle [20–30] %. Ilmoittajan mukaan paperi- ja konttoritarvikkeiden vähittäismyynnin markkinoiden koosta ei ole saatavissa täsmällisiä tietoja. Otava-konsernin markkinaosuus on kyseisellä markkinalla joka tapauksessa vähäinen.

4.4 Relevantit maantieteelliset markkinat

19. KKV:n selvitysten perusteella relevantit maantieteelliset markkinat ovat todennäköisesti kaikkien relevanttien tuotemarkkinoiden osalta valtakunnalliset. Tämä johtuu erityisesti siitä, että Suomi muodostaa oman kielialueensa, eikä suomenkielisille kirjoille juurikaan ole rajat ylittävää kysyntää.⁴

4.5 Kilpailuvaikutusten arviointi

4.5.1 Markkinatoimijoiden näkemykset

20. Eräät KKV:n kuulemat Otava-konsernin kilpailijat ovat esittäneet, että toteutuessaan yrityskauppa saattaa hankaloittaa niiden kilpailuasemaa markkinoilla. Yrityskaupassa Otava-konserni kasvattaa omistuosuuttaan ja hankkii määräväkseen Kirjavälityksessä, joka puolestaan on monien kilpailevien kustantajien keskeinen yhteistyökumppani. Lausunnonantajien mukaan yrityskauppa saattaa mahdollistaa sen, että Kirjavälitys suosii jatkossa Otava-konsernia muiden toimijoiden vahingoksi. Lausunnonantajien mukaan tehokkaan kilpailun säilymisen kannalta on tärkeää, että yrityskaupan jälkeen Kirjavälitys tarjoaa palveluitaan tasapuolisesti kaikille asiakkaille.

⁴ Ks. myös komission päätös asiassa COMP/M.4611 Egmont/Bonnier, jossa komissio piti tanskankielisiä kirjamarckkinoita kansallisina johtuen tanskankielisten kirjojen marginaalisesta viennistä sekä kansallisesta kirjojen hinnoittelumekanismista. Myös asiassa COMP/M.5838 Bertelsmann/Planeta/Circulo komissio piti sekä kustantajien tukkumyymtimarkkinoita että vähittäismyymtimarkkinoita kansallisina kieliesteiden vuoksi. Asiassa COMP/M.2978 Lagardère/Natexis/VUP komissio piti koulukirjamarkkinoita kansallisina.

21. Lausunnonantajien mukaan Otava-konsernin määräysvallassa Kirjavälitys voi logistiikkapalveluissaan syrjiä Otavan kanssa kilpailevia kustantajia toimittamalla niiden teoksia Otavaa epäedullisemmin ehdoin. Niin ikään kirjojen vähittäismyynnin markkinoilla Kirjavälitys voisi toimituksissaan suosia erityisesti ruuhkaheippuina Otava-konserniin kuuluvaa Suomalaista Kirjakauppaa, joka voisi saada toimitukset muita kirjakauppoja nopeammin.
22. Lausunnonantajien mukaan oppimateriaalien välityksessä Kirjavälityksen palvelua vastaavaa palvelua tarjoaa vain BTJ, jonka markkinaosuus on ollut Kirjavälitystä huomattavasti vähäisempi. Siten Otava-konsernin kanssa kilpailevat oppimateriaalien kustantajat ovat riippuvaisia Kirjavälityksestä ja Kirjavälityksen asiakkaiden tasapuolinen kohtelu on välttämätöntä kilpailun turvaamiseksi.
23. Lisäksi KKV:lle on esitetty, että Kirjavälityksen toimiessa useiden kustantajien kumppanina logistiikassa ja laskutuksessa Otava voisi määräysvaltansa turvin saada Kirjavälityksen kautta haltuunsa kilpailijoidensa luottamuksellisia tietoja, kuten tietoja sopimusehdoista, asiakkaista, hinnoista ja myyntimääristä.

4.5.2 Yrityskaupan ilmoittajan näkemys yrityskaupan kilpailuvaikutuksista

24. Yrityskaupan ilmoittajan mukaan Otava-konserni pyrkii yrityskaupalla varmistamaan toimivan kirjalogistiikkatoiminnan jatkumisen, mikä osaltaan mahdollistaa suomenkielisen kirjallisuuden kustannustoiminnan kannattavuuden tulevaisuudessa. Ilmoittaja on myös todennut Kirjavälityksen olevan kannattava yhtiö, joten Otava-konserni näkee omistuksensa kasvattamisen yhtiössä järkevänä sijoituksena.
25. Yrityskaupan ilmoittajan mukaan yrityskauppa ei tule vaikuttamaan kirjojen kustantajien toimintaan, koska Kirjavälityksen toiminnan edellytys on, että Kirjavälitys tarjoaa palveluitaan tasapuolisesti kaikille kustantajille eikä yhdenkään kustantajan suosiminen ole käytännössä mahdollista. Lisäksi Kirjavälitykselle on Otavan mukaan vaihtoehtoisia palveluntarjoajia, eikä ole olemassa alalle tulon esteitä, jotka rajoittaisivat tai vaikeuttaisivat uusien kilpailijoiden tuloa markkinoille.
26. Ilmoittajan näkemyksen mukaan yrityskaupalla ei ole muitakaan vaikutuksia nykyisiin markkinaolosuhteisiin, koska kirjalogistiikka voidaan rinnastaa yleisemmin tavaralogistiikan kanssa. Ilmoittajan mukaan Suomessa toimivat jakeluyhtiöt tarjoavat samantyyppisiä räätälöityjä palveluja useille eri toimialoille, eikä ole mitään erityistä syytä, mikä estäisi näiden toimintojen laajentamisen kirja-alalle. Ilmoittajan mukaan myös kaupan keskusliikkeiden logistiikkapalvelut voivat laajentua kirja-alalle.
27. Ilmoittajan mukaan Otava-konserni pyrkii yrityskaupalla turvaamaan kirjatutteen kokonaisarvoketjun tehokkuuden, mikä tarkoittaa mahdollisimman laajaa kirjojen vähittäismyyntiverkostoa riippumatta siitä, ovatko vähittäis-

myymälät Otava-konsernin kontrolloimia vai eivät. Vaikutusvallan käyttäminen Kirjavälityksessä paikallisten kirjakauppojen aseman heikentämiseen ei ole Otavan mukaan sen intressien mukaista.

28. Yrityskaupan ilmoittajan mukaan Otava-konsernilla ei ole konkreettista intressiä tai mahdollisuutta, jonka perusteella se voisi tai sen kannattaisi käyttää tosiasiallista määräysvaltaansa Kirjavälityksessä kilpailijoiden poissuljentaan peruskoulujen oppimateriaalien välitystoiminnan markkinoilta. Kirjavälityksen on tarjottava peruskouluille ja kunnille mahdollisimman hyviä ehtoja kaikkien kustantamoiden oppimateriaaleista, jotta se menestyy kilpailutuksissa. Mikäli Kirjavälitys pyrkisi suosimaan Otavaa esimerkiksi tarjoamalla parempia alennuksia kouluille ja kunnille sen oppimateriaaleista, se menettäisi markkinaosuuttaan.
29. Ilmoittajan mukaan Otavan suosiminen kilpailijoiden kustannuksella ei myöskään olisi rationaalista, koska Kirjavälitys ei voi vaikuttaa koulujen ja kuntien tekemiin oppikirjavalintoihin. Mikäli Kirjavälitys valitaan oppimateriaalien välittäjäksi, sen sopimus kunnan tai koulun kanssa ei vaikuta lopullisiin tuotevalintoihin, sillä opettajat valitsevat tilattavat oppimateriaalit, eivätkä he ole tietoisia esimerkiksi siitä, eroavatko Kirjavälityksen antamat alennukset eri kustantamoiden ilmoittamista oppimateriaalien listahinnoista toisistaan. Ilmoittaja on painottanut oppimateriaalien laadun ja opettajien preferenssien ratkaisevan sen, minkä kustantajan oppimateriaaleja koulut päättävät tilata.

4.5.3 KKV:n arvio yrityskaupan kilpailuvaikutuksista: kirjojen kustantaminen ja tukkumyynti, kirjalogistiikka, kirjojen vähittäismyynti ja kirjojen myynti kirjastoille

30. KKV:n arvion mukaan yrityskauppa aiheuttaa haitallisia vertikaalisia kilpailuvaikutuksia peruskoulujen oppimateriaalien välityksessä. KKV:n tarkempi analyysi tältä osin seuraa jäljempänä jaksossa 4.5.4.
31. KKV:n selvityksissä ei sen sijaan ole ilmennyt viitteitä siitä, että yrityskauppa aiheuttaisi välittömiä haitallisia vaikutuksia kirjojen kustantamisen ja tukkumyynnin, kirjalogistiikan tai kirjojen vähittäismyynnin markkinoilla taikka kirjojen myynnissä kirjastoille.
32. Yrityskaupan osapuolilla on ainoastaan rajoitetusti päällekkäistä liiketoimintaa, eivätkä yrityskaupan haitalliset vaikutukset aiheudu osapuolten keskinäisen kilpailun vähenemisestä. Kirjavälityksellä ei ole kirjojen kustannustoimintaa, eikä se toimi kirjojen vähittäismyynnin markkinalla. Kirjavälityksellä ei myöskään ole merkittävää toimintaa kirjojen tukkumyynnin osalta.
33. Kirjalogistiikan markkinalla toimii Kirjavälityksen ohella merkittävänä kilpailijana Bonnier-konserniin kuuluva Porvoon Kirjakeskus Oy. Mikäli Kirjavälitys suosisi toimituksissaan tai sopimusehdoissaan Otavaa, voisivat sen kanssa kilpailevat kustantajat vaihtaa käyttämänsä logistiikkayhtiötä.

34. KKV:n arvion mukaan Otava-konsernilla ei ole myöskään kannustinta käyttää määräysvaltaansa Kirjavälityksessä Suomalaisen Kirjakaupan suosimiseen kirjojen vähittäismyynnin markkinalla, koska kustantajan intressissä on saada kirjat mahdollisimman laajan jakelun piiriin.⁵ Otava-konsernin intressissä on siten, että myös Suomalaisen Kirjakaupan kanssa kilpailevat vähittäismyyjät saavat ongelmitta valikoimiinsa Otavan kustantamia kirjoja.
35. Kirjastomyynnin markkinalla toimii Kirjavälityksen lisäksi kaksi markkinaosuudeltaan yhtä suurta toimijaa, BTJ ja Booky.fi. KKV:n arvion mukaan Otavan kannustin käyttää määräysvaltaansa Kirjavälityksessä kilpailijoidensa poissulkemiseen kirjastomyynnin markkinalla ovat vähäiset, koska esimerkiksi yleisen kirjallisuuden osalta eri kustantamoiden teokset eivät ole keskenään korvattavissa. Mikäli Kirjavälitys pyrki nostamaan Otavan kilpailijoiden kustannuksia tai suosimaan myynnissään Otavaa tarjoamalla sen kilpailijoiden tuotteita kalliimmalla, kirjastot eivät KKV:n arvion mukaan siirtyisi tilaamaan Otavan tuotteita, vaan vaihtaisivat myyjää.
36. Osa Kirjavälityksen kilpailijoiden KKV:lle esittämistä huolista ei liity välittömästi tutkittavaan yrityskauppaan, vaan toimijoiden yleisemmin kokemiin epäkohtiin kirjamarkkinoiden kilpailun toimivuudessa ja Kirjavälityksen toimintatavoissa.

4.5.4 KKV:n arvio yrityskaupan kilpailuvaikutuksista: peruskoulujen oppimateriaalien välityspalvelut

4.5.4.1 Vertikaalisten yrityskauppojen arviointi

37. Arvioitavan yrityskaupan kilpailunvastaiset vaikutukset ovat vertikaalisia ja ne seuraavat yrityskaupan osapuolten asemasta peruskoulun oppimateriaalien toimitusketjun eri vaiheissa.
38. Vertikaaliset yrityskaupat johtavat koordinoimattomiin kilpailunvastaisiin vaikutuksiin esimerkiksi tilanteessa, jossa yritys saa vertikaalisen yrityskaupan seurauksena haltuunsa tärkeitä hankintalähteitä tai jakelukanavia, joista myös kilpailijat ovat riippuvaisia. Vertikaaliset yrityskaupat voivat johtaa myös koordinoituihin kilpailunvastaisiin vaikutuksiin.⁶
39. Vertikaaliset yrityskaupat johtavat yleensä huomattaviin kilpailuongelmiin lähinnä tilanteessa, jossa yrityskaupan seurauksena syntyvän keskittymän voidaan olettaa aiheuttavan ns. markkinoiden sulkemisen. Markkinoiden sulkeminen voi tapahtua usealla eri tavalla, kuten estämällä potentiaalisten kilpailijoiden markkinoille tuloa tai vaikeuttamalla jo markkinoilla olevien yritysten pääsyä toiminnan kannalta merkityksellisiin jakelukanaviin. Tämän seurauksena kilpailijoiden kyky ja kannustimet kilpailla tehokkaasti heikenevät, mikä puolestaan edesauttaa keskittymän mahdollisuuksia hyväksi-

⁵ Ks. myös KKV:n päätös Bonnier Books Kauppa Suomi Oy / Akateemisen Kirjakaupan liiketoiminnot, Dnro 1113/KKV14.00.10/2015.

⁶ Kilpailuviraston suuntaviivat yrityskauppalvonnasta, s. 82, 88–89.

käyttää markkinavoimaansa asiakkaiden vahingoksi, esimerkiksi korottamalla kannattavasti asiakashintojaan.⁷

40. Kysyntämarkkinoiden sulkemisella viitataan tilanteeseen, jossa yrityskauppa todennäköisesti tulisi johtamaan jalostusketjun alkupäässä toimivien kilpailijoiden sulkemiseen markkinoiden ulkopuolelle rajoittamalla niiden mahdollisuuksia muodostaa riittävää asiakaskuntaa ketjun loppupään markkinoilla. Keskittymä voi rajoittaa kilpailevien yritysten pääsyä markkinoille esimerkiksi rajoittamalla toimitusten määrää, korottamalla niistä perimäänsä hintaa tai heikentämällä muulla tavoin toimitusehtojaan.⁸ Euroopan komission ei-horisontaalisten yrityskauppojen arvioinnista antamien suuntaviivojen⁹ mukaan kysyntämarkkinoiden sulkeminen voi toteutua esimerkiksi siten, että yrityskaupan tuloksena syntyvä yritys tekee hankintoja epäedullisemmin ehdoin tuotantoketjun alkupäässä toimivilta kilpailijoiltaan kuin siinä tapauksessa, että sulautuma olisi jäänyt toteuttamatta.¹⁰
41. Kyky sulkea kysyntämarkkinat riippuu yleensä siitä, missä määrin jalostusketjun alkupäässä toimiville kilpailijoille jää yrityskaupan jälkeen tehokkaita vaihtoehtoja myydä tuotantoaan ketjun loppupään markkinoilla. Keskittymä aiheuttaa yleensä vähäisempiä kilpailuongelmia markkinoilla joille jää, tai tulevaisuudessa todennäköisimmin muodostuu, laaja keskittymästä riippumattomia toimittajia käyttävä asiakaskunta. Käytännössä keskittymän kykyyn sulkea markkinat vaikuttaa yleensä se, miten merkittävä ja markkinavoimainen asiakas yrityskaupan osapuoli on.¹¹ Jotta kysyntämarkkinoiden sulkeminen olisi ongelmallista, vertikaalisessa sulautumassa on oltava mukana yritys, joka on tärkeä asiakas ja jolla on olennaista markkinavoimaa tuotantoketjun loppupään markkinoilla. Jos markkinoilla on sitä vastoin riittävän laaja asiakaskunta, joka käyttää riippumattomia toimittajia, ei tilanne ole kilpailun kannalta todennäköisesti ongelmallinen.¹² Markkinoiden sulkeminen voi aiheuttaa merkittäviä kilpailuongelmia esimerkiksi siksi, että sillä suljetaan jokin merkittävä kilpailija markkinoilta. Merkityksellistä tätä arvioitaessa ovat ne kokonaisvaikutukset, joita yrityskaupasta tehokkaalle kilpailulle ja sittemmin asiakkaille todennäköisesti aiheutuisi.¹³
42. Vertikaalinen yrityskauppa voi myös lisätä todennäköisyyttä, että ennen yrityskauppaa itsenäisesti toimineet yritykset ryhtyvät koordinoimaan käyttäytymistään. Vertikaalisen yhteyden seurauksena keskittymä voi saada mer-

⁷ Kilpailuviraston suuntaviivat yrityskauppavalvonnasta, s. 82.

⁸ Kilpailuviraston suuntaviivat yrityskauppavalvonnasta, s. 83.

⁹ Suuntaviivat ei-horisontaalisten sulautumien arvioinnista yrityskeskittymien valvonnasta annetun neuvoston asetuksen nojalla (2008/C 265/07).

¹⁰ Komission suuntaviivat ei-horisontaalisten sulautumien arvioinnista, kohta 60.

¹¹ Keskittymällä on oltava myös riittävä kannustin markkinoiden sulkemiseen. Keskittymällä on yleensä sitä suurempi kannustin markkinoiden sulkemiseen, mitä kannattavammaksi tällainen sulkeminen muodostuisi.

Kannattavuuden arviointi edellyttää yleensä punnintaa sulkemisesta aiheutuvien kustannusten ja hintojen korotuksesta saatujen hyötyjen välillä. Kilpailuviraston suuntaviivat yrityskauppavalvonnasta, s. 84.

¹² Komission suuntaviivat ei-horisontaalisten sulautumien arvioinnista, kohta 61.

¹³ Kilpailuviraston suuntaviivat yrityskauppavalvonnasta, s. 85.

kittävää tietoa ketjun toisen tason markkinoiden myyntihinnoista, mikä voi helpottaa toimintojen yhteensovittamista kyseisillä markkinoilla. Myös markkinoiden sulkemisen seurauksena tapahtuva kilpailijoiden kilpailukyvyyn huomattava heikkeneminen saattaa lisätä kannustimia koordinointiin.¹⁴ Vertikaalinen integroituminen saattaa helpottaa yhteensovittamista lisäämällä markkinoiden avoimuutta, kun yritykset voivat tutustua kilpailijoitaan koskeviin arkaluonteisiin tietoihin tai hinnoittelun seuranta helpottuu.¹⁵

4.5.4.2 KKV:n arvio yrityskaupan vertikaalisista kilpailuvaikutuksista

43. Peruskoulujen oppimateriaalien toimitusketjun eri vaiheet ovat Suomessa hyvin keskittyneet. KKV:n selvitysten mukaan oppimateriaalien myynnissä jälleenmyyjille Otava-konsernilla ja Sanomalla on noin [80–90] prosentin markkinaosuus (Otava n. [30–40] % ja Sanoma n. [40–50] %). Kustantajat myyvät oppimateriaaleja välittäjille, jotka puolestaan myyvät oppimateriaalit loppuasiakkaana toimiville kouluille ja kunnille osallistumalla julkisiin kilpailutuksiin ja aktiivisella myyntityöllä. Oppimateriaalien välityksessä toimii Kirjavälityksen lisäksi lähinnä vain BTJ, jonka markkinaosuus on kuitenkin viime vuosina kutistunut huomattavasti¹⁶. Yrityskaupan ilmoittajan mukaan Kirjavälityksen markkinaosuus peruskoulun oppikirjojen välityksessä kunnille ja kouluille on noin [80–90] prosenttia. Lisäksi Kirjavälitys ja Porvoon Kirjakeskus Oy vastaavat logistiikkapalveluista peruskoulun oppimateriaalien osalta myös, kun BTJ toimii oppimateriaalien välittäjänä, sillä BTJ ei tarjoa logistiikkapalveluja.
44. Kirjavälityksen asema ylivoimaisesti suurimpana peruskoulujen oppimateriaalien välittäjänä ja keskeisenä logistiikkapalveluiden tarjoajana tarkoittaa, että Otava-konsernin kanssa kilpailevat oppimateriaalien kustantajat ovat riippuvaisia Kirjavälityksestä, joka on niiden välttämätön sopimuskumppani. Otava-konsernin määräysvalta Kirjavälityksessä mahdollistaa kilpailijoiden toiminnan hankaloittamisen vuosittain neuvoteltavien jakelu- ja tilausehtojen yhteydessä. Kirjavälitys on peruskoulun oppimateriaalien myynnissä korvaamaton jakelukanava, joka Otava-konsernin määräysvallassa voi edellyttää Otavan kilpailijoita sitoutumaan Otavaa epäedullisempiin sopimusehtoihin oppimateriaalien jakelusopimuksissa. Johtuen Kirjavälityksen huomattavasta markkinaosuudesta ja asemasta välttämättömänä peruskoulujen oppimateriaalien jakelukanavana, Kirjavälitys voi heikentää Otava-konsernin kilpailijoille tarjoamiaan ehtoja ilman pelkoa asiakkaiden menet-

¹⁴ Kilpailuviraston suuntaviivat yrityskauppavalvonnasta, s. 88–89.

¹⁵ Tällaisia ongelmia voi ilmetä esimerkiksi silloin, kun hinnat ovat avoimemmat tuotantoketjun loppupäässä kuin niiden alkupäässä. Tilanne voi olla tämä, kun loppuasiakkailta veloittavat hinnat ovat julkisia mutta välimarkkinoilla tehtävät liiketoimet liikesalaisuuksia. Vertikaalinen integroituminen voi antaa tuotantoketjun alkupäässä toimiville tuottajille määräysvaltaa suhteessa lopullisiin hintoihin ja sitä kautta mahdollisuuden seurata tehokkaammin poikkeamista sovitusta ehdoista. Komission suuntaviivat ei-horisontaalisten sulautumien arvioinnista, kohta 86.

¹⁶ Yrityskaupan ilmoittajan mukaan myös Booky.fi ja itsenäiset kirjakaupat toimivat markkinalla, mutta KKV:n arvion mukaan Kirjavälityksen ja BTJ:n näiltä toimijoilta kohtaamaa kilpailupaine on lähes olematonta kyseisellä markkinalla.

tämisestä. Lyhyellä aikavälillä ei myöskään ole oletettavissa, että alalle tulisi muita toimijoita, jotka muuttaisivat tilannetta tältä osin.

45. Lisäksi Kirjavälitys pystyy tarjoamansa Kirjaväylä-palvelun kautta seuraamaan, kuinka paljon kouluilla ja kunnilla on rahaa käytössään oppimateriaalien lisätilauksille. Otava-konsernin määräysvallassa Kirjavälityksellä olisi kannustin välittää nämä tiedot Otavalle, joka voisi Sanomaa ja muita kilpailijoitaan aktiivisemmin ja kohdennetummin markkinoida tuotteitaan loppuasiakkaille.
46. Yrityskaupan ilmoittajan mukaan Kirjavälityksellä ei ole mahdollisuutta nostaa Otavan kilpailijoiden hintoja, koska se ei tällöin voisi menestyä koulujen ja kuntien järjestämissä oppimateriaalihankintojen kilpailutuksissa. Lisäksi oppimateriaalivalinnan tekevät opettajat eivät ole tietoisia siitä, millaisia alennuksia Kirjavälitys tarjoaa eri kustantamoiden listahinnoista. Ilmoittaja on painottanut oppimateriaalivalintojen perustavan tuotteiden laatuun ja opettajien preferensseihin niiden hinnan sijaan. Kirjavälityksellä ei näin ollen olisi rationaalista syytä pyrkiä suosimaan Otavan oppimateriaalien kysyntää esimerkiksi tarjoamalla parempia alennuksia Otavan kuin sen kilpailijoiden tuotteista.
47. KKV:n selvitysten mukaan oppimateriaalien hinnalla on kuitenkin kasvava merkitys kuntien kiristyvässä taloustilanteessa. Vaikka opettajat ovat tähän asti saaneet varsin itsenäisesti päättää tilattavista oppimateriaaleista, on mahdollista, että tulevaisuudessa kuntien hankintayksiköt ohjeistavat opettajia valitsemaan edullisimpia oppimateriaaleja, jolloin erot kustantamoiden oppimateriaalien hinnoissa enenevässä määrin ohjaisivat oppimateriaalien valintaa. KKV:n arvion mukaan Kirjavälitys voi myös tarjota Otavan oppimateriaaleista sen kilpailijoita suurempia alennuksia ilman pelkoa markkinaosuutensa merkittävästä menettämisestä. Kirjavälitys kohtaa kilpailua lähinnä vain BTJ:ltä, joka on markkinaosuudeltaan Kirjavälitystä huomattavasti pienempi toimija.
48. Kirjavälitys saa välitys- ja logistiikkapalveluidensa kautta tietoonsa, mitä tuotteita ja millä ehdoin Otava-konsernin kilpailijoilta on ostettu. Mikäli Otava-konserni saa Kirjavälitykseltä haltuunsa sen kilpailijoiden luottamuksellisia tietoja, luo tämä edellytyksiä paitsi tietojen yksipuoliselle hyödyntämiselle, myös toimintojen yhteensovittamiselle, kun hinnoittelun seuranta helpottuu.
49. Johtuen Kirjavälityksen asemasta välttämättömänä jakelukanavana peruskoulujen oppimateriaalien myynnissä, KKV:n näkemys on, että yrityskaupa johtaa edellä kuvattuihin vertikaalisiin kilpailunvastaisiin vaikutuksiin.

4.5.4.3 Alalle tulo

50. KKV on selvittänyt alalle tulon mahdollisuuksia peruskoulun oppimateriaalien välitysmarkkinoille. Alalle tuloa arvioitaessa on viraston ja komission va-

kiintuneen tulkintakäytännön mukaan otettava huomioon erityisesti se, voidaanko markkinoille tuloa pitää siinä määrin todennäköisenä, mittavana ja nopeasti tapahtuvana¹⁷, että markkinoille tulo tai sen uhka olisi riittävä poistamaan yrityskaupan seurauksena syntyvät kilpailuongelmat. Markkinoille tulon todennäköisyyttä arvioitaessa kiinnitetään yleensä huomiota siihen, onko alalle tulo taloudellisesti kannattavaa ja siihen, minkälaisia mahdollisia riskejä siihen liittyy.

51. KKV:n arvion mukaan uusien toimijoiden tuleminen peruskoulujen oppimateriaalienvälitysmarkkinoille on lyhyellä tähtäimellä epätodennäköistä. Uusien toimijoiden olisi rakennettava vastaava infrastruktuuri ja verkostot kuin Kirjavälityksellä ja BTJ:llä on käytössään. Lisäksi oppikirjavälityksestä saatavat katteet ovat pienentyneet merkittävästi viime vuosien aikana, joten alalle tulo ei ole taloudellisesti houkuttelevaa.

4.6 Johtopäätös

52. Kilpailu- ja kuluttajavirasto on jatkokäsittelyssä selvittänyt edellä kerrotulla tavalla tarkemmin yrityskaupan vaikutuksia peruskoulujen oppimateriaalien välitystoiminnan markkinalla. Kilpailu- ja kuluttajavirasto on selvityksissään päättänyt siihen, että Otava-konsernille syntyvä tosiasiallinen määräysvalta Kirjavälityksessä mahdollistaa Otavan kilpailijoiden poissuljennan näillä markkinoilla, mikä estää olennaisesti tehokasta kilpailua Suomen markkinoilla tai niiden oleellisella osalla kilpailulain 25 §:ssä tarkoitettulla tavalla.

5 Sitoumukset

5.1 Kustannusosakeyhtiö Otavan KKV:lle esittämät sitoumukset

53. Yrityskaupasta aiheutuvat kilpailuongelmat voidaan usein poistaa yrityskaupan toteuttamisen edellytykseksi asetettavilla ehdoilla. Tässä tarkoituksessa ilmoittajan ja KKV:n välillä on käyty neuvotteluja, joiden perusteella ilmoittaja toimitti virastolle 15.8.2016 ehdotuksen yrityskaupan sitoumuksiksi. KKV:n ja ilmoittajan käymän keskustelun pohjalta ilmoittajat muokkasivat sitoumuksia ja toimittivat virastolle 17.8.2016 alla olevan ehdotuksen yrityskaupan sitoumuksiksi:

”Sitoumus annetaan Otava Oy:n (”Otava”) nimissä koko Otava-konsernin puolesta ja se kattaa myös Yrityskaupan seurauksena Otava-konsernin määräysvaltaan tulevan osakkuusyhtiö Kirjavälitys Oy:n.

Vielä todetaan, että sitoumukset rajataan koskemaan peruskoulujen oppimateriaalien myynnin ja välitystoiminnan markkinoita.

Syrjimättömyys ja tasapuolinen kohtelu

¹⁷ Komission horisontaalisten sulautumien arviointia koskeissa suuntaviivoissa (2004/C 31/03) markkinoille tulo katsotaan oikea-aikaiseksi yleensä ainoastaan silloin, kun se tapahtuu kahden vuoden kuluessa, ks. kohta 74.

Otava sitoutuu siihen, että Kirjavälitys kohtelee oppimateriaalien kustantajia tasapuolisesti ja syrjimättömästi. Kirjavälitys ei tule edellyttämään Otava-konsernin kilpailijoilta ilman objektiivisesti hyväksyttävää perustetta sellaisia selkeästi poikkeavia sopimusehtoja, joita ei sisälly Kirjavälityksen ja Kustannusosakeyhtiö Otavan tai muun mahdollisen Otava-konserniin kuuluvan oppimateriaalikustantajan välisiin sopimuksiin.

Kirjavälityksen oppimateriaalikustantajien kanssa solmimien sopimusten sisältämät jakelupalkkiot, alennusprosentit ja muut ehdot ovat olennaisesti samansisältöisiä, jolleivät niiden eroavaisuudet johdu objektiivisesti hyväksyttävistä syistä. Kirjavälitys ei aseta oppimateriaalien kustantajia keskenään eriarvoiseen asemaan sen tarjouksissa kouluille ja kunnille esimerkiksi antamalla ilman objektiivista perustetta toisistaan olennaisesti poikkeavia alennuksia kustantajien listahinnoista.

Luottamuksellisten tietojen käsittely

Otava sitoutuu siihen, että

- a) Kirjavälityksen palveluksessa olevat tai sen muut edustajat eivät luovuta välittömästi tai välillisesti ei-julkisia tietoja Otava-konsernin kilpailijoista yllä mainituilla markkinoilla Otava-konsernin edustajille;
- b) Kirjavälityksen hallituksessa ei käsitellä Otava-konsernin kilpailijoita yllä mainituilla markkinoilla koskevia ei-julkisia tietoja;
- c) Otava-konsernin palveluksessa olevat henkilöt tai niiden edustajat eivät hoida Kirjavälityksen juoksevaan hallintoon liittyviä asioita, joiden yhteydessä voisi tulla esiin ei-julkisia tietoja Otava-konsernin kilpailijoista yllä mainituilla markkinoilla.

Sitoumusten voimassaolo

Otava Oy sitoutuu siihen, sitoumukset ovat voimassa kolme (3) vuotta yrityskaupan hyväksymisestä.

Valvonta ja riidanratkaisu

Otava esittää KKV:n hyväksyttäväksi Otava-konsernista riippumattoman asiantuntijan. Asiantuntijan tehtävänä on valvoa sitoumusten noudattamista KKV:n yrityskauppaa koskevasta hyväksyvästä päätöksestä lukien sekä tehdä ratkaisuehdotuksia mahdollisissa riitatilanteissa.

Asiantuntija esitetään KKV:n hyväksyttäväksi kahden (2) kuukauden kuluessa yrityskaupan hyväksymisestä. Mikäli KKV ei hyväksy Otavan esittämää asiantuntijaa, Otava esittää viikon kuluessa KKV:n hylkäävästä ilmoituksesta tiedon saatuaan uuden asiantuntijan KKV:n hyväksyttäväksi. Mikä-

li KKV ei hyväksy tätä uutta Otavan esittämää asiantuntijaa, KKV nimeää asiantuntijan.

Asiantuntijalla on oikeus saada tarvittavia tietoja ja asiakirjoja sekä kaikki tarvitsemansa apu tehtävänsä hoitamiseksi Otava-konsernilta ja Kirjavälitykseltä ja niiden henkilöstöltä. Asiantuntijalla on oikeus käyttää tarpeelliseksi katsomaansa teknistä, juridista ja muuta lisäasiantuntemusta. Asiantuntijalla on oikeus organisoida valvontatyö tarkoituksenmukaisella tavalla.

Asiantuntijan kuluista ja korvauksista vastaa Otava erikseen tehtävän sopimuksen mukaisesti. Asiantuntija tekee Otavan kanssa salassapitosopimuksen.

Mahdollisissa riitatilanteissa riidan osapuolella on oikeus pyytää asiantuntijalta ehdotusta riidan ratkaisusta. Ratkaisuehdotusta varten asiantuntijalla on oikeus käyttää tarpeelliseksi katsomaansa teknistä, juridista ja muuta lisäasiantuntemusta. Ratkaisuehdotus on annettava kahden (2) kuukauden kuluessa sitä koskevasta pyynnöstä. Asiantuntija ei kuitenkaan saa ottaa käsiteltäväkseen vähämerkityksellistä riitaa.

Asiantuntija raportoi KKV:lle vuosittain sitoumuksen toteuttamisesta. Raportti annetaan viimeistään kunkin elokuun loppuun päättyvältä 12 kuukauden jaksolta seuraavan lokakuun loppuun mennessä. Ensimmäinen raportointikausi päättyy 31.8.2017. Raportointivelvollisuus koskee kolmea yrityskauppaa seuraavaa vuotta. Muutoin asiantuntija raportoi KKV:lle ristiriitatilanteissa.

KKV:lla on oikeus asiantuntijan aloitteesta tai muutoin antaa lisäohjeita sitoumusten toimeenpanosta.”

5.2 Sitoumusten arviointi

54. Kilpailu- ja kuluttajavirastovirasto katsoo, että ilman yrityskaupalle asetettavia ehtoja kauppaa ei voida hyväksyä.
55. Kun yrityskaupan haitallisia vaikutuksia pyritään välttämään asettamalla yrityskaupan toteuttamiselle ehtoja, KKV suosii rakenteellisten sitoumusten¹⁸, kuten divestointien, asettamista muun muassa niiden tehokkuuden sekä toimeenpanon ja valvonnan selkeyden vuoksi.
56. Mikäli tapauksen erityispiirteiden vuoksi rakenteellisia ehtoja ei kuitenkaan ole mahdollista asettaa, harkittavaksi voivat poikkeuksellisesti tulla myös yrityskeskittymän käyttäytymistä koskevat ehdot. Tämä koskee erityisesti

¹⁸ Yrityskaupa suuntaviivoissa (2011) todetaan, että yrityskaupan osapuolten noudatettavaksi asetettavat ehdot ovat yleensä rakenteellisia. Ehto voi olla esimerkiksi velvoite tietyn liiketoiminnan tai sen osan, tuotantokapasiteetin, patentin tai joskus tavaramerkin myymiseen. Rakenteellinen ehto voi velvoittaa myös purkamaan tietyn yhteistyöjärjestelyn tai eroamaan siitä.

vertikaalisia yrityskauppoja, joissa yritysjärjestelystä aiheutuva haitta ei aiheudu yrityskaupan osapuolten keskinäisen kilpailun poistumisesta, vaan keskittymän kyvystä ja kannustimista kilpailijoiden poissuljentaan. Käyttämisehdoista neuvoteltaessa KKV kiinnittää erityisesti huomiota ehtojen selkeyteen, täsmällisyyteen ja tarkkarajaisuuteen, jotta ehtojen noudattaminen, toimeenpano ja valvonta voidaan varmistaa.

57. Kirjavälityksellä ja Otava-konsernilla on ainoastaan hyvin rajoitetusti horisontaalisesti päällekkäistä liiketoimintaa kirjojen jälleenmyynnin markkinalla, eikä yrityskaupassa siten ole kyse yrityskaupan osapuolten keskinäisen kilpailun vähenemisestä. Sen sijaan kyse on vertikaalisesta yrityskaupasta Otava-konsernin ja Kirjavälityksen toimiessa saman jakeluketjun eri portaila useilla markkinoilla. Otavan määräysvallassa Kirjavälitykselle muodostuisi kannustin Otavan kilpailijoiden poissulkemiseen peruskoulun oppimateriaalin välityksessä.
58. Käsiteltävässä yrityskaupassa on kyse määräysvallan hankkimisesta Otava-konsernin omistusosuutta kasvattamalla. Otava-konsernin omistusosuus Kirjavälityksessä kasvaa yrityskaupalla noin 40 %:sta [40–50] %:iin. Tässä asetelmassa ei ole löydettävissä rakenteellisia ehtoja, joilla yrityskaupan aiheuttamat kilpailuongelmat voitaisiin poistaa.
59. Käsiteltävänä olevan yrityskaupan haitalliset vaikutukset koskevat Otavan mahdollisuutta käyttää määräysvaltaansa Kirjavälityksessä sen kilpailijoiden poissulkemiseen peruskoulujen oppimateriaalien myynnin ja välitystojen markkinalla. KKV:n arvion mukaan poissuljenta voi tapahtua syrjimällä Otavan kilpailijoita Kirjavälityksen tarjouksissa kouluille ja kunnille. Niin ikään Kirjavälitys voi solmiessaan jakelusopimuksia Otavan kilpailijoiden kanssa edellyttää niiden sitoutumista Otavaa epäedullisempiin sopimusehtoihin aiheuttaen niille ylimääräisiä kustannuksia. KKV:n arvion mukaan Otavan tarjoama sitoumus Otavan kilpailijoiden tasapuolisesta ja syrjimättömästä kohtelusta poistaa kyseisen kilpailuongelman.
60. KKV:n arvion mukaan yrityskauppa voi aiheuttaa haitallisia vaikutuksia myös sen vuoksi, että Kirjavälitys saa välitys- ja logistiikkapalveluidensa kautta tietoonsa, mitä tuotteita ja millä ehdoin Otava-konsernin kilpailijoilta on ostettu. Otavan määräysvallassa Kirjavälitys voisi luovuttaa tietoja Otavalle, mikä loisi edellytyksiä paitsi tietojen yksipuoliselle hyödyntämiselle, myös toimintojen yhteensovittamiselle, kun hinnoittelun seuranta helpottuu. KKV:n arvion mukaan yrityskaupan ilmoittajan tarjoama sitoumus Otavan oppimateriaalikieltojen luottamuksellisten tietojen käsittelystä vahvistaa niitä velvoitteita, jotka keskittymällä jo muutoinkin on kilpailulain 5 §:n ja Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 101 artiklan perusteella. Luottamuksellisen kilpailijatiedon siirtymisen estävä yrityskauppaehto korostaa näiden velvoitteiden merkitystä ja edesauttaa KKV:n mahdollisuuksia valvoa velvoitteiden noudattamista.

61. Otava-konsernin nyt esittämän kaltaisiin käyttäytymissitoumuksiin liittyä usein valvontaan liittyviä ongelmia: jotta käyttäytymissitoumuksilla voitaisiin poistaa yrityskaupasta aiheutuva kilpailuhaitta, niiden täytäntöönpanoa tulisi olla mahdollista valvoa tehokkaasti. Peruskoulun oppikirjamarkkinoiden toimintatavat ja ominaispiirteet huomioon ottaen KKV katsoo, että nyt arvioidavana olevien käyttäytymissitoumusten valvonta on kohtuullisen ongelmattomaa moniin muihin markkinoihin verrattuna. Riippumattoman asiantuntijan nimittäminen tehostaa osaltaan sitoumusten täytäntöönpanon valvontaa.
62. KKV arvioi, että sille esitetty sitoumuskokonaisuus riittää poistamaan yrityskaupasta muutoin aiheutuvan tehokkaan kilpailun olennaisen estymisen. Yrityskaupan hyväksymiselle asetetuilla ehdoilla varmistetaan toimivan kilpailun edellytykset peruskoulujen oppimateriaalien markkinoilla. KKV:n arvion mukaan kilpailevien oppikirjakustantajien on pidemmällä aikavälillä mahdollista kehittää Kirjavälityksen palveluille vaihtoehtoisia tapoja välittää oppikirjat edelleen loppuasiakkaina oleville kunnille ja kouluille. Tästä johtuen KKV katsoo, että Otava-konsernin sitoutuminen kolmen vuoden ajaksi edellä kuvattuihin ehtoihin riittää poistamaan yrityskaupasta aiheutuvat kilpailuongelmat.

6 Ratkaisu

63. Kilpailu- ja kuluttajavirasto määrää edellä selostetut sitoumukset noudatettaviksi ja hyväksyy ehdollisena yrityskaupan, jossa Otava-konserni hankkii tosiasiallisen määräysvallan Kirjavälitys Oy:ssä. Sitoumusten muuttama järjestely ei olennaisesti estä tehokasta kilpailua Suomen markkinoilla tai niiden oleellisella osalla kilpailulain 25 §:ssä tarkoitetulla tavalla.

7 Sovelletut säännökset

64. Kilpailulaki (948/2011) 21, 22, 24, 25 ja 26 §.

8 Muutoksenhaku

65. Päätökseen saa hakea muutosta markkinaoikeudelta siten kuin hallintolainkäyttölaissa säädetään. Kilpailulain 44 §:n perusteella yrityskaupan ilmoittaja ei saa hakea muutosta tähän Kilpailu- ja kuluttajaviraston päätökseen valittamalla.

Lisätietoja päätöksestä antaa tutkija Pontus Ranta, puhelin 029 505 3747, sähköposti etunimi.sukunimi@kkv.fi.

Päätös
Dnro KKV/453/14.00.10/2016
Julkinen versio
23.8.2016

18 (18)

Pääjohtaja

Juhani Jokinen

Tutkija

Pontus Ranta